

Impressies *uit mijn jeugd*

door H.A. ter Haar

"Het ligt in mijn bedoeling iets te schrijven over de tijd dat ik op de aarde ben en dat is al 57 jaar.

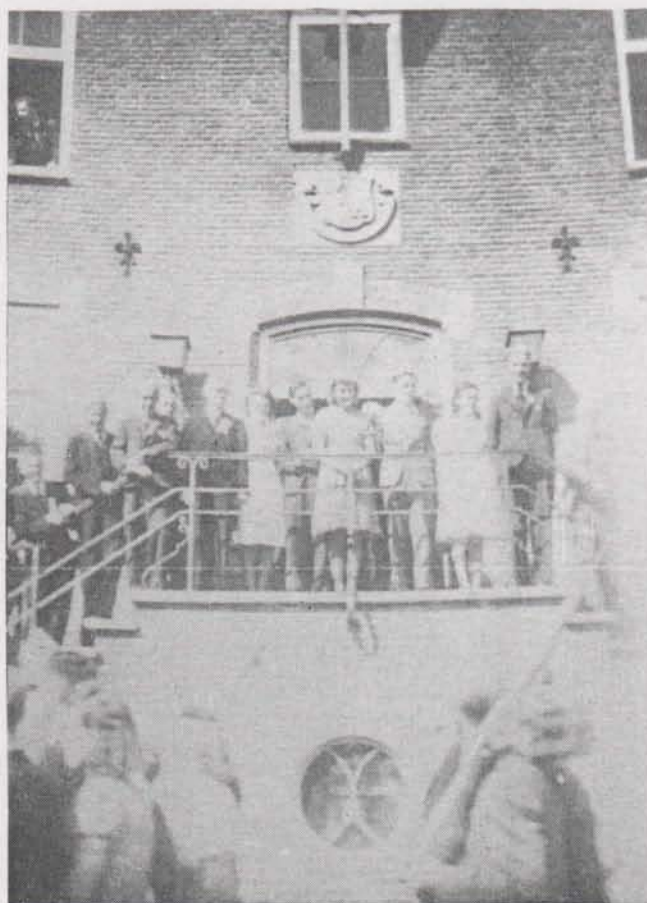
Ik wil dat proberen, deels uit tijdverdrijf en ook omdat het mij wel leuk lijkt, want hoe vaak denk je niet meer terug aan die tijd zonder televisie? Zoiets lijkt nu praktisch onmogelijk.

Wel nu, ik schijn op 5 augustus 1925 te zijn geboren. Wij woonden toen onder het gemeentehuis in Lichtenvoorde.

Voor die tijd woonden Pa en Ma in Zutphen waar Pa ook al bij de politie werkte.

Ma had zich de nieuwe standplaats Lichtenvoorde heel anders voorgesteld. Pa had haar namelijk wijsgemaakt dat ze in een heel mooi huis kwamen te wonen.

De teleurstelling was dan ook enorm toen ze onder het gemeentehuis kwamen te wonen. Het huis wel uiteraard wel mooi centraal gelegen.

De huldiging van het schutterspaar op het bordes van het gemeentehuis. Naast de schutterskoningin staat Gerard ter Haar, een broer van Pa. Gerard zat toen in de hofhouding omdat Jan Vos, zijn kameraad, koning was geworden.

Naast ons woonde schilder Reinders. Tussen deze beide huizen was een open plek. Van daaruit waren de celramen duidelijk zichtbaar. Wij hadden nogal tamelijk veel respect voor die cellen want er ging een bepaalde dreiging van uit. Het risico om daarin terecht te komen was zeker niet gering. Die dreiging werd dan ook geregeld als afschrikwekkend middel gebruikt om je in het gareel te houden. Je hield je dan ook graag gedeisd als de cellen ter sprake kwamen.

De cellen waren dikwijls bezet want er werd in die dagen nogal stevig gedronken.

Ik kan mij nog goed herinneren dat die dronken kerels soms 's nachts behoorlijk tekeer gingen. Pa bracht dan die kerels, met behulp van zijn gummistok, weer tot rust.

De trap van het gemeentehuis, de pomp en de tuin van Van Basten Batenburg waren onze meest geliefkoosde speelplaatsen.

De tuin zat in het najaar vol met appels en peren en daar werd dan door ons, samen met Robby en Molly van Basten Batenburg, dankbaar gebruik van gemaakt. Heel vaak werden wij door hun opa uit de tuin gejaagd, terwijl het fruit dan op de grond lag te rotten.

Een zekere Lansing was huisknecht bij Van Basten Batenburg. Deze man werd behoorlijk uitgebuit. Het verschil tussen arm en rijk was toen erg groot. De rijken hadden alleen de zorg voor zichzelf en God werd toen geacht om voor de armen op te komen.

Wij speelden ook vaak in de lage weide van Van Basten Batenburg, die was gelegen in de buurt van het kerkhof. In die weide stond een grote ijzeren ton waar het water in zat voor de koeien. Het was uiterst verleidelijk om dan op je knieën voor die ton te gaan liggen en dan lekker met het water te gaan knoeien. Een zekere Hartjes van de Varkensmarkt (de petroleumboer) zat ook naast mij en deed dapper mee. Ik weet nu nog niet wat de oorzaak is geweest maar hij "trakteerde" mij op een geweldige dreun voor mijn kop met een of ander hard voorwerp. Hierdoor ontstond een hevig bloedende wond. Onze Joep, die ook aanwezig was, nam de schade op en ging op de vuist met de overvaller. Dit gevecht eindigde in een duidelijke overwinning voor Joep. Hij hield er echter geen rekening mee dat ik zwaar gewond was en dringend eerste hulp behoefde. Maar ik werd toch naar huis gebracht en moest daarna met Pa naar Dr. Besseling die de wond dichtnaaide.

Nu we het toch over Dr. Besseling hebben. Hij was een heel bekend figuur in die tijd. Hij kon alles op medisch gebied en was dus ook tandarts. Alle "tandheelkundige" behandelingen werden toen zonder verdoving verricht, want dat was toen nog niet uitgevonden. Hoe vaak zal Pa hem niet geholpen hebben als er een kies moest worden getrokken?

Het slachtoffer moest dan worden vastgehouden, want anders ging je door de grond of je raakte bewusteloos. Ik zie de slachtoffers nog zo fietsen met een grote doek over het hoofd geknoopt. De pijn moet dan ook wel haast ondragelijk zijn geweest, alvorens men besloot om naar het slagveld te gaan.

Tegenover het gemeentehuis lag café Knippenborg, het toenmalige "City centrum" van Lichtenvoorde. Dit café was eveneens een bakkerij, waar van de oven werd gestookt met stro en hout. Frans, de eigenaar van de café, had een goed beklante zaak. Hij ging als zakenman zeer vertrouwd om met zijn gasten, want hij spuugde zelf ook niet bepaald in een borrel.

De lagere school stond ook vlakbij het gemeentehuis. Deze school staat nog steeds aan de Varsseveldseweg. Hoeveel strafregels zullen er niet zijn geschreven op de stoep bij tante Heinen? Je hoefde niet met dergelijke opdrachten thuis te komen want dan wachtte je nog een verrassing. Nee, dan kon je beter die strafregels op de stoep schrijven.

Ma heeft dikwijls verteld dat ik erg ziek ben geweest. De dokter, die blijkbaar geen oplossing zag, had hen aangeraden om maar veel te bidden voor genezing. Of Pa en Ma dit hebben gedaan weet ik uiteraard niet want ik was toen net toevallig ziek en kreeg alles niet mee. Wel hoorde ik later dat Pa de opdracht had gekregen om naar de slager te gaan. Hij had toen bij slager Olthof kalfsvlees gekocht. Ma had daar toen soep van gemaakt en deze soep aan mij gegeven. Toen de dokter de volgende dag terug was gekomen had hij, nadat hij mij had onderzocht, tegen Ma gezegd dat er een wonder was gebeurd. Toen Ma hem had verteld van de soep, had hij tegen Ma gezegd dat een moeder het vaak beter wist dan een dokter wat goed was voor een kind. Ik kan mij nog goed herinneren dat een broer of zus, met wie ik op dat moment ruzie had, luidkeels wenste dat Ma mij toen die soep niet had gegeven.

In die tijd heerste er over het algemeen armoede en de sociale voorzieningen waren toen zeer slecht. Zo was er eens iemand 25 jaar werkzaam bij een schoenenfabriek. De directeur van dit bedrijf werd hierop geattenteerd en men kreeg toen als antwoord: "Dan heeft hij hier een hoop geld weggesleept." Daarmee was dan de kous af.

Zaterdagavond moest iedereen gewassen worden. Een douche of bad hadden wij toen nog niet. In plaats daarvan werd er een teil met water in de kamer geplaatst, want in de keuken was het veel te koud. Over de temperatuur van het water hoefde je trouwens ook niet naar huis te schrijven. Maar als Pa je waste kreeg je het vanzelf wel warm! Onze Wilfried was het eerst aan de beurt en daarna Corry. Wij mochten dan echter niet toekijken en werden met allerlei smoesjes afgeleid. Je hoefde dan ook helemaal geen praatjes te hebben, want je kwam immers nog aan de beurt. Je las dan maar braaf in je "Sjors en Sjimmi" totdat het moment aanbrak dat je voor de bijl ging. Je werd dan in je blote kont op de tafel gezet en dan begon het gedonder. Je moest en zou schoon worden. Protesteren had geen enkele kans van slagen dus moest je maar proberen om rustig te blijven. Wanneer het vonnis was voltrokken werd je door Ma weer aangekleed en werden de nagels geknipt. Dat was verdomme geen lolletje. De schaar was veel te groot in verhouding tot de kleine kindertenen. Ma pleegde dan bij klachten daarover te antwoorden: "Denk maar eens aan die zwarte kinderen, die nooit gewassen worden." Nou, ik kan je wel vertellen dat wij behoorlijk jaloers waren op die zwarte kinderen.

Ik kan me nog herinneren dat Gerard op een keer werd gewassen met een stukje schuurspons dat in de waslap was blijven hangen. Hij schreeuwde wel tijdens de "operatie" maar daar werd geen notie van genomen. Toen hij was afgedroogd kon je de schade pas goed vaststellen en dat loog er niet om. Vooral toen hem de spiegel werd voorgehouden kon hij de hoge C gemakkelijk halen.

Het was een compleet bloedbad en met allerlei middelen werd getracht het bloeden te stelpen, hetgeen uiteindelijk lukte. De littekens waren weken na de "aanslag" nog zichtbaar. Ma vertelde aan Pa dat hij het wat kalmer aan had moeten doen omdat dan de schade beperkt was gebleven.

Ondanks al die narigheid kregen wij traditiegetrouw onze beker chocolademelk. Wij moesten echter daarna spoedig inrukken omdat wij stiekum lachten, terwijl wij het slachtoffer bekeken. Natuurlijk had zijn heftige reactie hiertoe ook bijgedragen. Gerard kreeg een handdoek op zijn kussen, omdat anders zijn sloop smerig zou worden. Vanzelfsprekend zag je in gedachten het bebloede gezicht telkens weer, en dan barstte je van het lachen.

's Zondagmiddags, na het eten, kregen wij altijd een handjevol pinda's. Deze pinda's werden gekocht bij "Gaitjan" als hij langskwam met de kar. De groten kregen er dan nog een dubbeltje extra bij. Onze Joep was echter nooit tevreden en protesteerde dan ook altijd. Wij werden dan met de pinda's naar buiten gestuurd en gingen dan bij Hulshof onder de boom zitten. Die plek was het centrale punt waar de bijzonderheden werden besproken en nieuwe plannen werden gemaakt.

De kinderen van Bernardus ter Haar en Johanna Carolina Smits, omstreeks 1929. Van links naar rechts: Harrie, Gerard, Annie, Henkie, Beppie en Joep.

Hierbij dient te worden opgemerkt dat Wilfried ontbrak, vermoedelijk omdat deze toen nog op het "gouden stoeltje" zat.

Wij waren thuis met zeven kinderen hetgeen betekende dat er veel werk aan de winkel was. Zo moesten de kokosmatten worden geveegd met stoffer en blik, de tuin moest worden geharkt, het hondehok schoongemaakt en de aardappels moesten worden geschild. Ma kon het allemaal niet alleen aan en daarom moest iedereen dan een taak hebben, maar in de praktijk kwam daar niet altijd iets van terecht. De groten wisten zich er altijd voor te drukken, met name onze Joep leverde nooit zijn bijdrage en daar was dan wel eens ruzie over.

Ook moest er geregeld worden behangen. Pa had daar een vreselijke hekel aan, omdat Ma er altijd bij stond te commanderen. Ik voelde dan erg met Pa mee. Een keer heeft Pa het bloemetjesbehang op de kop geplakt en toen was Leiden in last. Nee, Pa gaf meer om schilderen. "Daar kun je niet veel aan kapot maken" was zijn mening. Er bestond geen gelukkiger mens dan Pa, als de behangklus naar tevredenheid geklaard was. Er werd dan een borrel gedronken op de goede afloop en hij hoopte dan maar dat Ma de eerste tijd niet meer van dergelijke klussen voor hem zou bedenken.

Ik weet nog dat wij bij Pothof achter de heg gingen zitten en dan een pakje onder de straatlantaarn legden waaraan een dun draadje was bevestigd. Zodra er dan iemand langs kwam, die belangstelling toonde voor het pakje, en hij of zij de buit probeerde te bemachtigen trokken wij aan het touwtje, waardoor de buit plotseling onbereikbaar werd. En daar maar maken dat je er op tijd vandoor was.

Het meest spannende was het St. Nicolaas feest. Ik kan je wel vertellen dat wij daar mateloos tegen opzagen. Omdat hij kadootjes bracht mocht hij komen, maar anders was al die narigheid niet te verdragen geweest en had hij beter in Spanje kunnen blijven. Vooral Pa, die blijkbaar geen angst had voor die oude man, waarschuwde ons telkens voor de straffen die de Sint zou kunnen uitdelen. Hoe harder je hem kneep des te mooier hij het vond. Zo zaten wij dan op de bewuste avond met het hele stel in de kamer. Men besloot wat te gaan zingen om de Sint te lokken. Bovendien bestreed dit de zenuwen en verhoogde het de stemming. Er werd overigens door de "ongelovigen" geen enkele moeite gedaan om je gerust te stellen.

Nu moet je weten dat Ma al maanden druk in de weer was geweest om de kadootjes bij elkaar te krijgen. Zo vond ik een keer in oktober een grote pop boven in een kast. Deze pop was, zo bleek achteraf, bestemd voor onze Cory en was door Ma met bonnen van De Gruyter bij elkaar gespaard.

Luidkeels deelde ik aan een ieder mee wat ik gevonden had, daarmee geen rekening houdend met de schade die ik daarmee aanrichtte. Ik kreeg van de Sint een behoorlijke berisping en moest beloven dat ik nooit meer op onderzoek zou gaan. Ofschoon ik er geen melding meer van maakte was ik verder vrij goed op de hoogte van de kado's die wij kregen.

Even terugkomend op die bewuste Sinterklaasavond. Wij woonden toen al aan de Schatbergweg nummer 18 en zongen allerlei liedjes die de Sint vast wel mooi gevonden zal hebben. Totdat plotseling het, met angst en beven, verwachte moment was aangebroken. Er stopte een auto voor de deur. Wij zagen dit toen wij de gordijnen voorzichtig aan de kant schoven. De pieten waren al uitgestapt en waren bezig om de Sint uit zijn nogal benarde positie te bevrijden. Mijn hart klopte als een tractor en met een rotgang nam je weer plaats achter de tafel, waar ook de rest zat te wachten op de dingen die zouden gebeuren. De vooruitzichten waren namelijk nogal somber, want het hele jaar was er nogal veel gebeurd, en de afrekening zou zo mogelijk deze avond plaatsvinden.

De bel werd op een zeker moment bijna uit de deur getrokken. Pa, die nergens bang voor was, ging hem open doen en ja hoor, daar kwam hij binnen. Statig en heel voorzichtig liep hij, ondersteund door de pieten die blijkbaar bang waren dat hij over de kokosmatten zou valen. Wij zongen uit volle borst in de hoop daarmee een goede beurt te maken. Eindelijk zat hij dan en vertelde dingen die iedere Sinterklaas pleegt te vertellen. Iedereen moest dan bij hem komen en werd dan herinnert aan de rottigheid die hij of zij dat jaar had uitgehaald.

Het stond allemaal in een groot boek dat hij bij zich had. Voor straf moest je dan wat doen zoals bijvoorbeeld een liedje zingen. Wat ik nog weet is dat onze Annie de twaalf artikelen moest opzeggen, wat in mijn ogen een onmogelijke opgave was. Ik weet niet meer of haar dit toen is gelukt.

De Sint, die geen koffie dronk, werd door Pa voorzien van een borrel. Wanneer hij dronk beurde hij eerst zijn snor op, want die was daar blijkbaar niet op berekend. Pa, die ogenschijnlijk een goede beurt wilde maken bij de Sint, deed het glas telkens weer vol. Toen de Sint genoeg borrels achter de kiezen had, besloot hij op te rotten. Hij gaf ons nog de zegen en onder geluid getoeter van zijn pieten verdwenen ze naar buiten.

Terwijl de anderen nog aan het zoeken waren naar de gestrooide pepernoten, keek ik van achter het gordijn door het voorruit om te kijken of de Sint wel goed in zijn auto kwam. Laat de Sint nu naar een lantaarnpaal lopen, en daar aangekomen zijn kleren opbeuren met de bedoeling iets te doen wat men niet van de Sint verwacht. Voor mij dus een reden om dat op luide toon aan een ieder bekend te maken. Pa dreigde de Sint weer naar binnen te halen, maar toen hij zag dat bij mij het angstzweet uitbrak kwam hij daarvan terug. Wat een opluchting dat het achter de rug was!

Er kon weer een jaar lang gerotzooid worden zonder de dreiging van die Bisschop. Pa vermaande ons echter dat hij voorlopig nog wel even in Lichtenvoorde zou blijven, waardoor het gevaar dus nog niet helemaal geweken was. En dan de kadootjes die er nog gebracht moesten worden. Dat deed de Sint altijd 's nachts. Je kon dan onmogelijk slapen van de spanning. En zo hadden ze je altijd in hun macht. 's Morgens was je vanzelfsprekend al vroeg wakker. Het hele stel ging dan naar beneden want de meesten durfden het niet aan om alleen te gaan. Op de tafel lagen dan alle kadootjes, voorzien van een briefje waar je naam op stond. Enkele kadootjes weet ik me nog goed te herinneren en wel een trommel en een toverlantaarn. Omdat ik bijzonder getalenteerd was moest ik spoedig met de trommel het hondehok in, terwijl onze Rando dan de vrijheid kreeg. De toverlantaarn was ook al geen doorslaand succes. Er werden voorstellingen mee gegeven met de bedoeling om de opbrengst te besteden aan de missie. Als je bedenkt dat ik maar 10 plaatjes had, was men daar echter gauw op uitgekeken en bleven de klanten weg. Desondanks was Sinterklaas voor ons een groot feest dat lang in de herinnering bleef.

Na deze spannende tijd kreeg je de voorbereiding op kerstmis. Op school konden de paters vreselijke mooie verhalen waardoor je het gevoel kreeg alsof je zelf in verwachting was of werd. Wij hadden thuis altijd een kerstboom met een kribje. Geen elektrische kaarsjes, maar echte die je met een lucifer moest aansteken.

We gingen op kerstavond altijd naar de nachtmis en als we daarvan thuis kwamen werd de tafel klaargemaakt en kon het feest beginnen. Er was dan altijd gebakken bloedworst. Toon Weeber en Bartje Boschker waren er ook vaak bij en dat was wel gezellig.

Na kerst stond de jaarwisseling op het programma. Op oudejaarsavond werden er altijd olieballen gebakken in de bijkeuken. Pa en Ma waren er altijd maar wat druk mee. Wij mochten dan ook altijd helpen door de poedersuiker over de olieballen te strooien. Je zal begrijpen dat het daar dan niet bij bleef en dat er weleens teveel olieballen werden verorberd hetgeen dan de nodige buikpijn tot gevolg had. Het oude jaar werd ook weggeschoten. Dit ging dan met carbid in een grote melkbus achter de boterfabriek, in de wei van Batenburg.

Levensgevaarlijk, maar de knal was geweldig en daar ging het ons om. Zo werd het dan nieuwjaar en dat hield in dat je overal een zalig nieuwjaar ging wensen. Je puilden op het laatst uit van de sinaas-appels. Alleen bij mijn peettante, tante Hoekstra, kreeg ik altijd als extraatje een dubbeltje. Ik kreeg dit dan altijd stiekum omdat haar man dit niet mocht weten. Tante Hoekstra was een schat van een mens.

Het gezin van Bernardus ter Haar, omstreeks 1938.

Van links naar rechts: Joep, Beppie, Wilfried, Ma, Corrie, Gerard, Pa, Harrie en Annie.

De Schatbergweg was een heel gezellige buurt. Wij hadden daar zelf een voetbalclub opgericht en er werd iedere middag een wedstrijd gehouden. Uit de families Kolkman, Wekking, Vos en Ter Haar werden dan twee ploegen gekozen. Ballen waren er genoeg, die lagen boven in de keukenkast. Voor dat de strijd begon werden er al waarschuwingen uitgedeeld. Denk aan je schoenen en aan de tuin! Weijers, de schoenmaker had nooit geen commentaar, want hij dacht natuurlijk aan brood op de plank.

De familie Wekking, die naast ons woonde had een nogal groot gezin. Vader Wekking had vele goede eigenschappen en kon daarnaast nog heel goed zingen. Hij was dan ook lid van het kerkkoor. Er werden soms de hele dag kerkelijke liederen gezongen. Een van zijn zonen nam het besluit om priester te worden. Hij kwam daar echter na enkele jaren op terug. Mogelijk omdat het toen tot hem doordrong dat hij dan nooit zou kunnen trouwen, en hij dit als een te groot nadeel ervoer.

Voor zijn ouders moet dit wel een hele teleurstelling zijn geweest. Ik herinner me nog dat hij als kind al voor priester speelde. Enkele tafeltjes moesten dan het altaar voorstellen, nadat daar een wit laken over was gehangen. De wijn zal wel koude thee zijn geweest maar verder was er geen priester die het hem zou verbeteren. Je kon ook bij hem biechten, maar dat deden alleen zijn broers. Een stuk gaas moest dan de priester en de zondaar scheiden. Ik zie hem nog zo zitten met zijn beide handen voor zijn gezicht geklemd, teneinde zich zo goed mogelijk te kunnen concentreren. Als de priester en de zondaar dan zo bezig waren werd de zondaar er door ons aan herinnerd wat hij was vergeten. Je kreeg dan een herhaling van de hele ceremonie. Wij genoten dan bijzonder. Wij wensten echter niet mee te doen aan deze vertoning. Daar kwam dan nog bij dat die "priester" niets te maken had met de rottigheid die wij uithaalden.

Aan de andere kant van Wekking woonde de familie Kolkman. Een heel aardig gezin maar zij waren daar niet zo gelovig als bij Wekking, althans zo ervoer ik dat. Uit het gezin van Kolkman kwam echter wel een priester, een zekere Jos. Jos is momenteel in Woerden gestationeerd. Het afgelopen jaar zijn wij daar geweest bij Johanna Paasschens en haar man Meindert en wij hebben toen vanzelfsprekend oude herinneringen opgehaald.

De kleinsten in het gezin, waartoe ik behoorde, moesten 's avonds altijd op tijd naar bed. Onze Gerard en Joep gingen dan wat later. Onze Joep begon zich dan onder aan de trap al uit te kleden en hij wierp de kledingstukken in volgorde van uitkleden op de treden van de trap. Op de kamer gauw de sokken uit en het bed in. Hij had nooit tijd om een pyama aan te trekken. Onze Gerard deed het altijd wel wat netter, maar het ongelukkige was dat hij altijd te weinig plaats had in bed. Ik kreeg dan met zijn hakken verscheidene trappen voor mijn schenen. Dit deed verrekke zeer waarna ik luidkeels blijk gaf van mijn misnoegen. Wanneer dit enige malen was gebeurd kwam Pa boven. Je kon hem dan de trap horen opkomen, en je had dan nog maar weinig tijd over om je voor te bereiden of om je af te vragen in welk ziekenhuis je zou worden opgenomen. Onze Gerard was, wat dat betreft, sneller dan ik want hij wist steeds de gestikte deken te bemachtigen waarmee de slagen van de gummistok dienden te worden afgeweerd. Ik diende mij dan te behelpen met een laken. Zodra Pa de kamer binnenkwam begon hij onmiddellijk met zijn plichten als vader en trok de deken van Gerard af waarna de gummistok zijn werk deed. Aan de reactie van Gerard kon je merken dat de slagen zijn uitwerking niet miste. Ondertussen lag ik daar maar steeds in afwachting van hetgeen mij, zonder enige twijfel, niet bespaard bleef. Totdat mijn handen voor mijn kont werden weggetrokken. Ook mijn handen die voor bescherming dienden te zorgen bleven niet gespaard onder de slagenregen.

Als je nu dacht dat de rust spoedig zou terugkeren had je het goed mis want de reactie van Gerard moest nog komen en daar kon je op wachten. Hij durfde wel niet zo goed want stel je voor dat Pa voor de tweede keer zijn gang naar boven moest komen. De gevolgen zouden rampzalig zijn. Dus bleef het bij woorden: "Ik zal ow morgen nog wal kriegen." Je diende dan maar af te wachten op welke wijze de schuld vereffend werd.

Bij ons op zolder hadden wij ook vaak appels liggen. Wanneer Gerard en Joep dan boven kwamen maakte een van hen mij vaak wakker met de mededeling dat ik appels moest gaan jatten. Protesteren had geen enkele zin. Een trap naar de zolder hadden wij niet dus werd er een tweede keus stoel op een gammele tafel geplaatst.

Een van de heren was dan wel bereid om de stoel vast te houden want zonder gevaar was de operatie zeker niet. Door een luik kwam je dan boven op de zolder. Er was echter geen licht op de zolder en dus moest je op je gevoel te werk gaan. Ook moest je zorgen dat je op de balken bleef lopen aangezien je anders het risico liep dat je weer beneden uit kwam. Wanneer de heren de appels op grootte hadden gekeurd en goedbevonden werd het mij desgevraagd toegestaan om ook een appel te pakken: "Moar wal een kleintje."

Ik zie me nog zo zitten totdat een van de heren uiteindelijk bereid bleek om mij te helpen om van de zolder af te komen. In gedachten hoor ik ze nog smakken tijdens het eten van de appels. Daarna werd dan getracht om de appelkroost vanuit het bed door het openstaande raam naar buiten te gooien. Je hoopte dan maar dat het zou lukken want anders werd je weer het bed uitgeschopt om hun misser te herstellen. Op de overloop hadden wij een toiletemmer staan waar een ieder zijn wijwater in kwijt kon. Dit gold niet voor de dames, die moesten zich maar behelpen. Ma dwong ons om op de knieën voor de emmer te gaan zitten omdat er volgens haar een aantal slechte coureurs in huis woonden en het anders een grote troep zou worden. Bedoelde emmer moest om de beurt door een van ons worden geledigd. Je begrijpt zeker wel dat er telkens een strijd losbrandde om de eer dit werk te mogen doen. "Ik heb het gisteren nog gedaan." Zo ging dat dan.

Onze Beppy was inmiddels zo oud dat hij onder dienst moest. Wanneer hij met verlof naar huis kwam, mocht ik hem altijd van de bus halen. Hij was dan gekleed in uniform en droeg van die mooie laarzen. Het rieten koffertje mocht ik altijd dragen. Zo gebeurde het een keer in de winter, en er sneeuw lag, dat hij bij Vos voor de grond smakte en daarbij vergat dat hij zijn handen in zijn zakken had. Drie weken daarna liep hij nog met pleisters op zijn gezicht.

Weijers, de schoenmaker, had een dochter die Annie heette en waar ze verrekte zuinig op waren. Ze moest geregeld bruidje zijn in de kerk en zij droeg tijdens die gelegenheid een spierwitte jurk. Om er echter helemaal perfect uit te zien deed Pa haar dan de haren krullen. Wij hadden voor dat doel namelijk de beschikking over een krultang. De bedoelde tang werd dan in de kachel gestopt totdat hij het idee had dat de tang de gewenste temperatuur had. De tang werd dan uit de kachel gehaald en met behulp van een krant, waarin de tang werd gewikkeld, stelde hij vast of dit klopte. Je kan je misschien voorstellen dat de handelingen die daarna volgden niet zonder levensgevaar waren. Pa zei dan altijd: "Als je mooi wil zijn, moet je pijn lijden." Zo zijn er heel wat dames geweest die de "vuurproef" hebben doorstaan.

Zoals ik reeds vertelde woonden wij in een gezellige buurt. Wij hadden thuis de beschikking over een windbuks. Een van de doelen die wij als schietschijf gebruikten was de "onderbokse" van Mina Stroot. Deze "onderbokse" was dan duidelijk herkenbaar aan de vele gaatjes.

Onze Ma ging in die tijd nog wel eens naar Drieksken Spexschoor die aan de Bedelaarsdijk woonde.

Onze Annie maakte dan van deze gelegenheid gebruik om met vele vriendinnen thuis caramels te maken. Ik denk daarbij aan Lena Koperberg, Annie Heetkamp en Annie Wekking. Wanneer ik dan thuis was dreigde ik aan Ma te vertellen wat er thuis was gebeurd. Ik toonde mij echter bereid te zwijgen als ik daarvoor een handjevol met caramels zou krijgen.

Ik ging dan bij het stellen van deze eis met de rug voor de muur staan zodat ik niet in de rug kon worden aangevallen.

Je zal begrijpen dat dit niet in grote dankbaarheid werd aanvaard. Gezien de grote risico's die men anders nam werd dan toch maar besloten om aan mijn verlangen te voldoen. Bedoelde caramels werden me dan overhandigd met de mededeling dat ik zou worden terechtgesteld als ik mijn mond toch open zou doen. Ik droop dan af met een caramel in mijn mond en kreeg dan, afgeleid als ik was door het snoep, een geweldige schop onder mijn kont om hun bedreiging kracht bij te zetten en om de opgekropte woede, die was ontstaan door hun machteloosheid, af te reageren. Ik protesteerde dan wel dat het geen stijl was, maar met zoveel snoep op zak kon je weer een tijdje vooruit en was je gauw genegen om te vergeten wat er was voorgevallen.

's Middags werd er bij ons altijd in de bijkeuken gegeten want de eigenlijke keuken was te klein om de hele familie te herbergen. Het fornuis stond toen in de hoek, en op twee stoelen werd dan een plank gelegd waar wij op zaten. Je kon er zo fijn op wippen en moest dan maar hopen dat de plank het niet zou begeven. Onze Beppy, die altijd naast mij zat, fluisterde eens een vies woord in mijn oren. Hij hoopte natuurlijk dat ik dat woord hardop zei, hetgeen dan ook prompt gebeurde. Het sloeg in als een bom en ik moest met het eten de kelder in. De kelder ging op slot en daar zat je dan. Het eten smaakte mij die middag niet zo best en dus werd het na verloop van tijd in een leegstaande weckfles gedaan. Dat was bij ons vaste prik als je je bord niet leegat.

Onze Henkie en ik waren wel eens schoolziek. Het frappante was dat dit meestal op een woensdag gebeurde, want dan hoefde je toch maar een halve dag. "Heb jij zin om naar school te gaan?" zo ging het dan. Wanneer er dan een besluit was gevallen, en Ma bij ons op de kamer kwam om ons te wekken, werden er klaagliederen aangeheven. Ma verdween dan, nadat ze ons de opdracht had gegeven om goed onder de dekens te blijven. Wij hielden ons vanzelfsprekend kalm want als je beroerd bent zeg je niet veel. En dan maar wachten totdat Ma boven kwam met thee en beschuit. Je kon ook weer niet overdrijven omdat je anders bang moest zijn dat de dokter gewaarschuwd werd en het bedrog aan het licht zou komen.

Tegen een uur of tien was het echter niet meer om uit te houden. Dan ging er eerst een naar beneden voor onderzoek. Wanneer dit gunstig verliep, dan volgde nummer twee. Het was moeilijk om direct naar buiten te gaan en je moest dan voorzichtig uitproberen wat de mogelijkheden waren. Een keer waren wij echter te overmoedig want toen waren wij om elf uur aan het voetballen en kwam Pa onverwachts thuis. Tien minuten later zaten wij weer in de schoolbanken en 's avonds lagen wij wel heel erg vroeg in bed. Wij waren immers ziek vertelde Pa, en anders zouden wij de volgende dag niet beter zijn.

Zo had je vroeger ook de "Bonte dinsdagavond trein". Dit was een radioprogramma met "Snip en Snap", twee cabaretiers. Je leefde daar dan de hele week naar toe en deed dan ook allerlei dingen om in een goed blaadje te komen. Je hielp met afwassen en zo, zodat er bij Ma morele bezwaren zouden ontstaan tegen het vroegtijdig naar bed sturen. En ja hoor, gered! Ik hoorde de melodie van "Elke dinsdag komt de bonte dinsdagavond trein." Pa was op dienst, dus dat zou wel goed gaan. Dit had ik echter gedroomd want even later hoorde ik de voetstappen van Pa in het grind. Gauw herinnerde je Ma nog even aan al je goede daden, in de hoop dat ze je een beetje tot steun zou zijn.

Toen kwam Pa de kamer binnen. Hij keek je dan aan, over het kamerscherm, en maakte met zijn hoofd een beweging die inhield dat ik moest oprotten. Ik maakte tegenover Ma, diep teleurgesteld, mijn ongenoegen kenbaar en deelde haar tevens mede dat ik niets meer voor haar zou doen. Pa had dan inmiddels zijn uniform uitgetrokken waardoor het risico om mij nog aan te treffen in de kamer te groot werd en ik dus rap naar boven verdween. Terwijl je in bed lag kon je dan Snip en Snap horen zingen en moppen tappen. Wat zou het fijn zijn als je groot was en zelf kon beslissen wanneer je naar bed wilde gaan.

Pa had vroeger altijd honden en was ook lid van de Honden dresseervereniging: "Algemeen Belang" in Lichtenvoorde.

Een foto van de leden van de H.D.C. "Algemeen Belang". Bernardus ter Haar staat 3e van links en zijn collega Hoekstra 2e van rechts.

Ik herinner mij nog dat er in de oorlogsjaren een kampioenswedstrijd gehouden werd in Corle, een plaatsje in de buurt van Winterswijk. Veel combinaties uit de buurt waren daarbij aanwezig. De korpschef van Winterswijk, een zekere Feberwee was ervan overtuigd dat hij de best gedresseerde hond had. Zijn lidmaatschap van de N.S.B. droeg er zeker toe bij, dat Pa er heel wat voor over had om Feberwee te verslaan. Pa zijn hond, Rando moest het die dag gaan maken en hij werd behoorlijk verwend. Er waren uit Lichtenvoorde veel supporters meegekomen, waaronder ook wij natuurlijk. Onze Rando deed het voortreffelijk. Hij was alleen nogal wild en ontzettend fel op de pakwerker. Er diende nog één oefening te worden afgewerkt. Dit was de oefening terugroepen, waarbij de hond de pakwerker diende te achtervolgen en halverwege moest worden teruggeroepen.

ERKEND BIJ KONINKLIJK BESLUIT VAN 6 MEI 1932, No. 37

CERTIFICAAT SURVEILLANCEHOND

NIET VATBAAR VOOR OVERDRACHT

uitgereikt aan den Heer B. ter HAAR

Gemeentebeweldwachter te Lichtenvoorde

voor Rando, Bouvier, rau, geboren 27-4-38.

Geldig tot 2 October 19 42.

Gemiddelde beoordelingscijfers: Afd. I 9 Afd. II 10 Afd. III A 7 Afd. III B 7.

Winterswijk 2 October 19 40.

De Keurings-Commissie:

Namens het Bandsbestuur:

Voorzitter.

De Secretaris.

Een foto van het certificaat van de Nederlandse Bond voor de Dienst-hond dat op 2 oktober 1940 werd behaald door Bernardus ter Haar met diens hond Rando.

Rando had deze oefening nog nooit naar behoren gedaan en de kans om boven Feberwee te eindigen was uiterst gering. Je dient daarbij te bedenken dat Pa en Rando, bij het goed uitvoeren van de laatste opdracht, kampioen zouden worden.

De spanning was dan ook te snijden toen Pa Rando wegstuurde. En warempel, Rando gehoorzaamde alsof hij de oefening al duizend keer goed voltooid had.

Piet Hooglucht maakte met Pa een vreugdedans en werd prompt door Rando in zijn kont gebeten, omdat Rando meende dat Pa werd aangevallen door Piet. Iedereen kwam Pa feliciteren, zelfs Feberwee die daarna echter spoedig vertrok. Ma kocht, op verzoek van Pa, bij slager Olthof een grote leverworst. Rando, die de leverworst kreeg, snapte er helemaal niets van, maar hij liet zich de lekkernij goed smaken.

Die avond kwamen er vele mensen op bezoek om het kampioenschap te vieren. Dat de mensen op straat wel eens riepen: "Doar kump Traar an met un hond" kon je daarna niet meer deren, met zo'n hond als Rando.

Ik herinner me nog dat Rando, tussen de middag als Pa thuiskwam, even de vrijheid kreeg. Hij liep dan vaak de Schatbergstraat op, waar toen nog geen huizen stonden. Wanneer iemand dan de hond zag lopen maakten ze rechtsonkeert en durfden niet langs de hond op te lopen.

Ook kwamen er geregeld mensen die dan aan Pa vroegen of hij hun hond wilde doodschieten. Pa zei dan dat ze maar vast in de richting van Knufing moesten lopen en dat hij er dan zo aan kwam. Zo kwam er ook eens een vrouw van Kuipers met dat verzoek. Op het moment dat Pa met het geweer verscheen begon ze te schreeuwen: "Ter Haar neet doon, want ik kan em nog neet missen." Dit heeft ze drie keer geflikt totdat Pa kwaad werd en zei: "Ik wil het veur deze kere nog doon, moar dan bin ij em moar an et fietsenpoalken vast en dan goi moar". Wij stonden van een afstand te kijken en zagen hoeveel moeite zij had om afscheid te nemen. Tot aan Roemaat liep zij achterwaarts de weg af om het dier zo lang mogelijk te zien. Wij begrepen toen hoe ontzettend veel deze vrouw van haar hond hield. Gelukkig bestaan deze toestanden niet meer, maar toendertijd waren er geen andere mogelijkheden.

Van Drie, een politiemann uit Winterswijk, kwam ook eens met zijn hond bij ons. Onze hond Tiny, die al heel wat kinderen op de wereld had gebracht, kreeg dan bezoek. Wij wisten dan wel weer hoe laat of het was. Het poortje werd dan hermetisch gesloten en wij moesten dan boodschappen gaan doen. Wanneer na verloop van tijd de hondjes werden geboren, moesten de staartjes gekort worden. Dat deden Pa en onze Joep altijd en wij maar janken, want dat was in onze ogen je reinste beulerij. Daarna moest er dan weer een bestemming worden gezocht voor de jonge hondjes, maar meestal waren er liefhebbers genoeg. Je zal inmiddels hebben begrepen dat honden bij ons thuis een belangrijke rol hebben gespeeld. Alle soorten en rassen hebben wij gehad, zelfs zo'n grote St. Bernhard. Ma vertelde altijd dat je beter drie kostgangers kon hebben. Deze hond was meer voor onze Annie. Ze was stapel op die hond.

Ook heeft Pa kanaries en duiven gehouden. Het houden van deze hobbies vergde echter nogal veel tijd en daarom heeft Pa ze afgeschaft.

Onze Bep was werkzaam bij de Nederlandse spoorwegen en onze Joep bij Jantje Kerkemeijer, de loodgieter. Gerard was bij Theo Manschot en ik moest kapper worden, zo werd door Pa beslist. Of je daar wel of geen zin in had werd niet gevraagd. Ik heb daar echter, vooral tijdens de oorlog, veel profijt van gehad.

Ik moest namelijk onderduiken om de "Arbeitseinsatz" te ontlopen. Ik knipte toen veel onderduikers en besteedde de tijd toen zo nuttig mogelijk. Ook tijdens mijn verblijf van 1946 tot 1949 in Indonesië knipte ik bijna hele dagen. Ik was namelijk geen erg goede soldaat, vooral het in de maat lopen was voor mij erg moeilijk. Onze Corry werkte bij de Geldersche Tramweg Maatschappij in Doetinchem en onze Wilfried werkte bij de Koninklijke Marechaussee.

Eens in de maand ging Ma een dag naar Enschede. Je kon er, wat dat betreft, de klok op gelijk zetten. Als ze dan 's avonds thuis kwam was er groot feest. Wij moesten dan van Pa het liedje: "Juffrouw van Dalen heeft een hoedje gekocht" zingen. Wanneer iedereen dan weer gekalmeerd was kwamen de verhalen los en ook het nieuwe hoedje. Zij vertelde Pa dan over tante Heintje en oom Karel.

Ook ging Pa in die dagen op wilde duiven schieten. Ik mocht dan ook vaak mee. Ik fietste dan zo'n beetje rond, met de bedoeling ze op te jagen. Je hoopte dan maar dat de duiven daar gingen zitten waar Pa stond opgesteld met zijn geweer. Als je dan een knal hoorde betekende dat veelal dat er weer vlees op de plank was. Ik kan je vertellen dat dit erg lekker was. Ik kan me herinneren dat ik ook een keer mocht schieten. Ik zat gelijk aan de grond, maar de duif ook. Pa heeft dat, tot mijn grote genoegen, vaak verteld.

Op de Schatbergweg hadden wij nogal een groot stuk grond rond het huis. Delen van die grond moesten elk jaar worden omgespit. Meestal moesten Gerard en ik dat doen. Om de grond te bemesten moest dan koemest worden gehaald bij Bernard Knufing. Hij was dan al door Pa ingelicht. Hij gooide de kruiwagen dan zo vol dat je er praktisch niet mee vooruit kwam. De kruiwagen was voorzien van ijzeren wielen en daarmee moest dan over de onverharde binnenwegen worden gereden. Deze opgave was dan ook ontzettend zwaar en je had de kruiwagen, ik weet niet hoeveel keren, neergezet voordat je eindelijk thuis was. Als je daar dan aankwam verzocht je aan Pa om de zaak maar verder af te maken. Hij deed dit dan ook maar prompt omdat hij wel zag dat je een inzinking nabij was.

Ook kregen wij geregeld bezoek van oom Theodoor uit Bilthoven en van oom Jan uit Hengelo. De eerste was doof en schreeuwde altijd hard. Hij was getrouwd met tante Mien. Van beroep was oom Theodoor nachtwaker op een sanatorium. Hij kon altijd vol overgave vertellen over de wijze waarop hij zijn werk deed. Als je hem diende te geloven deed hij alles wat onze lieve Heer verboden had. Tante Mien maakte zich altijd erg ongerust over het geringe aantal uren dat haar man 's morgens sliep. Hij zal haar wel niet verteld hebben dat hij 's nachts sliep tijdens zijn werk.

Oom Jan uit Hengelo loenste enigszins. Zijn vrouw was gestorven en hij woonde bij een getrouwde zoon in. Dit gaf wel eens spanningen en hij kwam dan vaak bij ons. Pa had een vreselijke hekel aan hem: "Hij loopt mama de hele dag achter de kont. Ik vertrouw hem nog voor geen dubbeltje". Oom Jan bleef soms zeven dagen lang. De stemming thuis was dan om te snijden. "Hij rookt de godganselijke dag sigaren, maar hij zal er nooit een weggeven, die gluijperd" reageerde Pa dan.

Pa ging geregeld naar zijn moeder in Borne. Om het busgeld uit te sparen ging hij dan met de fiets. Oma moet een heel lief mens geweest zijn. Onze Annie en Bepie kunnen daar meer over vertellen. Ik heb hen vaak horen vertellen over de heldere klompen die ze droeg en over het witte zand dat in het huis gestrooid werd.

In die tijd was er iedere woensdagmorgen een kindermis. Je mocht dan die dag nog niets hebben gegeten en dat betekende dat je knap gammel in de kerk zat.

Het gevolg was dat ik een keer flauw viel en als een blok onder de bank terecht kwam. Ze hebben mij toen naar een zekere juffrouw Lefering gebracht, die tegenover de kerk woonde. Haar bijnaam was "Hanne van de Kladde." Ik kreeg daar toen thee met beschuit en hoefde die morgen niet naar school. "Mazzelkont" werd ik 's middags door mijn klasgenoten genoemd.

Ook was ik toendertijd lid van het kinderkoor, want volgens Pa kon ik nogal goed schreeuwen. Om mijn kwaliteiten te kunnen beoordelen diende ik proef te zingen bij meester Brus. Het was voor mij een volslagen verrassing dat ik daarna werd uitgenodigd om de repetities bij te wonen. Het enige beroerde van dit koor was dat je moest meelopen tijdens processies. Je was dan gekleed in een "prachtig" koorkleed en moest dan, vanaf het altaar, naar achteren lopen. Je had dan het gevoel alsof alle mensen waren gekomen om naar jou te kijken hetgeen tot gevolg had dat je grootste moeite had om nog een zuivere noot te zingen. Meester Brus was daarin erg streng want als je vals begon te kraaien ging je zonder pardon de straat op. Hij deed het daarbij voorkomen alsof je wel F 100,-- per optreden ontving. Als je echter deel bleef uitmaken van het koor mocht je mee met het jaarlijkse reisje. Daarvoor werd er dan een collecte gehouden want reken maar niet dat de pastoor dit uit eigen zak betaalde.

De Rapenburgsestraat in Lichtenvoorde met op de achtergrond de R.K. kerk, waar Pa als lid van het kinderkoor menig lied ten gehore bracht.

Ieder jaar moest er een plaats worden gepacht in de kerk. Ma vertelde dan aan Pa welke plaats ze wilde hebben en dan het liefst zo goedkoop mogelijk. Ik kan mij nog goed herinneren wat voor een ontzettende hekel hij daaraan had.

Wij waren inmiddels verhuisd naar de Schatbergstraat 18 en dat was een hele verbetering. Alles was nieuw, de verf was amper droog. Natuurlijk werden wij er attent op gemaakt dat wij voorzichtig moesten zijn en vooral niets moesten beschadigen. Schilder Reinders had er namelijk erg zijn best op gedaan. Wat een verandering was dit, als je het ging vergelijken met het wonen onder het gemeentehuis.

Ma was natuurlijk erg in haar nopjes en besliste en commandeerde waar alle spullen moesten staan. Pa, die er al vlot de buik van vol had, stapelde alles op, maar Ma wilde alles gelijk op de plaats hebben. "Anders moet je het twee keer in de handen hebben."

Onze Henkie, die erg ziek was, lag inmiddels al in bed en hij kon de verhuizing maar matig waarderen. De medicijnen, die door de dokter waren verstrekt, hadden niet het gewenste effect. Hij werd om die reden naar een ziekenhuis in Arnhem gebracht. Dit was vanzelfsprekend een vreselijke domper op de feestvreugde, die was ontstaan vanwege de verhuizing. Vooral Pa kon er helemaal niet tegen, en hij hoopte maar dat die dokter in Arnhem voor een oplossing zou kunnen zorgen. Zijn toestand werd met het uur slechter en wij zijn toen met zijn allen naar hem toe geweest. Ik kan mij nog herinneren dat Pa ontzettend kwaad werd toen wij op de kamer kwamen waar Henkie lag. Er waren daar enkele jongens aan het voetballen terwijl Henkie daar doodziek in bed lag.

Helaas heeft men hem in Arnhem niet kunnen helpen en is Henkie een paar dagen later overleden. Vooral Pa en Ma hadden het hier vreselijk moeilijk mee.

Iedere avond was er in de kerk het "Lof". Dit hield in dat er dan een rozenkrans werd gebeden, en na afloop werd er dan een Maria liedje gezongen. Die avond werd er gebeden voor onze Henkie en daarna werd het liedje: "Wees gegroet, Oh sterre" gezongen. Dit heeft toen zo'n indruk op mij gemaakt dat ik dat mijn hele leven heb meegedragen.

Wij liepen in die dagen nogal eens bij mevrouw Hulshof-Schepers. Je vroeg dan of je nog boodschappen moest doen. Af en toe kreeg je dan van haar een heus dubbeltje. Je begrijpt natuurlijk wel dat je dit bijzonder graag voor haar over had. Wat ik nooit vergeet is de keer dat ik voor haar bij slager Olthof een 1/2 ons cervelaatworst mocht halen. Dit vlees rook zo verrekte lekker dat ik terug fietste via het kerkhof. Daar aangekomen opende ik het zakje en begon aan dat 1/2 ons. Dankzij mijn enorme wilskracht slaagde ik er uiteindelijk in om te stoppen met die bezigheid. Anders was ik zonder cervelaatworst bij haar aangekomen en dan Toen Pa en Ma veertig jaar waren getrouwd was mevrouw Hulshof nog op de receptie en heb ik haar van mijn diefstal verteld. Zij kon er toen gelukkig smakelijk om lachen.

Genoemde familie had in die tijd een dienstmeisje, een zekere Louise, die later naar de plaats Sterkrade in Duitsland is vertrokken. Mijnheer Hulshof ging een keer naar haar toe en ik mocht mee. Dit betekende voor mij mijn eerste buitenlandse reis. Toen we daar aankwamen bleek mij dat ze op een flat woonde. Mijnheer Hulshof en Louise gingen beide in de kamer zitten en ik moest in de keuken plaatsnemen met een aantal Duitse tijdschriften, die voor mij echter onleesbaar bleken. Om twee uur die nacht moesten wij, door bepaalde omstandigheden gedwongen, weer terug naar huis.

Een van onze geliefkoosde speelplaatsen toendertijd was bij de paardestallen van de boterfabriek. Er stonden in die omgeving veel hagen met meikevers. Toon Dankbaar durfde de kop van die kevers wel af te bijten, als je hem er maar vaak genoeg op wees dat hij daar het lef niet voor had.

Hanne Schreur was iemand die vaak door ons werd getreiterd. Het is een keer voorgekomen dat een van ons, ik weet niet meer wie, met de "foekepot" bij haar aan de deur kwam in de carnavalstijd, om een liedje te zingen. Er werd door die bewuste persoon bij haar aan de deur het liedje "Foekepottereej" gezongen. In dit liedje was dan tevens het verzoek verwerkt om een centje waarna de zanger zijn weg zou vervolgen. In plaats van dit centje kreeg hij echter vanuit een raam een emmer water op zijn kop. Door dit soort praktijken maakte Hanne zich niet erg geliefd en bleef zij een geliefkoosd doelwit.

Op een avond liepen wij in de straat en er gingen toen stemmen op om bij Hanne op de stoep te poepen. Een van ons moest nodig en had er geen enkele moeite mee om de daad bij het woord te voegen. Wij vlogen bij notaris Hensen achter de dikke bomen en zaten daar dan in spanning te wachten op de dingen die zouden komen. Toen de "dader" zich ook bij ons voegde vroegen wij aan hem of hij wel op de bel had gedrukt. Dit bleek hij te zijn vergeten waarna hij nogmaals naar het huis van Hanne rende en dit alsnog deed. Na enige tijd ging de deur open en werd de buitenlamp ontstoken. De ontdekking van het kadootje was op grote afstand waarneembaar. Ik heb nog nooit iemand zo te keer horen gaan. Ze vloekte en tierde in alle windrichtingen. Er werden emmers met water aangesleept, want zo iets pak je natuurlijk niet met je handen aan. Haar man moest haar daarbij helpen. Ik las overigens zojuist in de krant dat ze deze week samen 55 jaar getrouwd zijn. Ze hebben genoemd voorval dus in elk geval samen overleefd.

In die tijd moest je een belastingplaatje hebben als je op een fiets wilde rijden. Je begrijpt vast wel dat je niet voor ieder klusje dit plaatje meenam. Zo moest ik eens een boodschap doen en kwam daarbij langs het gemeentehuis, waar een collega van Papa, genaamd Hoekstra stond. Hij gaf mij een stopteken hetgeen ik echter straal negeerde. Via een omweg kwam ik toen weer thuis en ik zag dat Hoekstra, bij Pa in de tuin stond te praten. Natuurlijk kreeg ik flink op mijn donder omdat ik niet gestopt was en zo iets mocht uiteraard nooit meer gebeuren. Pa waarschuwde mij bij zo'n gelegenheid dat ik als ik mij niet wist te gedragen nog eens in het Harreveldse jongensgesticht terecht zou komen. Dat sprak me altijd wel aan want Pa kende die broeders vrij goed en die zouden hem zeker een plezier doen als het nodig was. Dus uitkijken!

Later toen ik kapper was heb ik echter revanche kunnen nemen op Hoekstra. Ik moest hem toen namelijk knippen. Hij had een nagenoeg kale kop. Alleen rondom zat nog een beetje haar en ik moest om die reden alleen het haar uit de nek knippen. Ik had dit echter, jammer genoeg, niet goed begrepen en knipte er alles af. Je begrijpt dat me deze fout niet in dankbaarheid werd afgenomen.

Truus Kolkman was bij dokter Hardij in betrekking. Wij gingen daar vaak naar toe als de dokter en zijn vrouw weg waren. Truus vertelde het ons dan als de kust veilig was en wij doken dan de wijnkelder in. Je moest dan ontzettend oppassen dat je niet teveel dronk want dan kon je beter een nachtje over blijven.

Zo was er ook ieder jaar in september de kermis. Wij hadden kaartjes genoeg voor de vermakelijkheden, want Pa kreeg er genoeg van die kermiskerels. Ik durfde nergens in en verkocht de van Pa gekregen kaartjes dan onder de prijs, en zat dan die dagen goed in de slappe was want ik kreeg ook nog geld van Ma. Het was een heerlijk gevoel om zo maar dingen te kunnen kopen zonder er om te hoeven vragen. Het bloemencorso was toendertijd nog niet zo perfect als thans. Ik herinner me nog dat wij ook een keer hebben meegedaan. Wij hadden toen een kabouterwagen en droegen een kabouterpak compleet met een plok watten onder de kin. In gedachten zie ik de hele zaak nog op de wagen zitten vlak achter de muziek. Je hoopte dan maar dat het paard, dat de wagen trok, niet op hol zou slaan door het lawaai van de muziek.

De schutterij nam tijdens de kermisdagen een belangrijke plaats in, temeer omdat deze onder leiding stond van de fiere kapitein Gootink, die zijn taak zeer serieus opvatte en bekwaam uitoefende. Wanneer de vogel er af was geschoten werden de kersverse koning en koningin voor het gemeentehuis gehuldigd. Gootink had hier de handen aan vol want er was een grote mensenmenigte verzameld.

Tijdens het spelen van het volkslied stond Gootink strak in de houding. De rechterhand aan de pet en de linkerhand tegen de naad van zijn broek. Pa, die naast hem stond in dezelfde pose, fluisterde heel zachtjes dat de gulp van zijn broek open stond. Gootink wist zich geen raad. Hij meende stellig dat elk oog op zijn openstaande gulp was gericht en hij kreeg het spaans benauwd. Toen het langste volkslied, dat er ooit was gespeeld, was afgelopen controleerde Gootink zijn uniform en kwam tot de slotsom dat hij er onberispelijk uitzag. Hij beloofde toen ooit revanche te zullen nemen op Pa.

Het koningsschieten tijdens de Lichtenvoordse kermis. De toenmalige burgemeester Van der Laar lost het eerste schot. In het midden van de foto is de collega van Bernardus ter Haar, genaamd Hoekstra en op de voorgrond is Bernardus ter Haar zelf zichtbaar.

Pa had tijdens de kermisdagen altijd dienst en kon dus nooit met Ma de kermis op. Dit werd hem niet altijd in dank afgenomen. Als politieman kun je slecht kermis vieren was zijn mening. Wij mochten dan met Ma mee. Ze kocht zich dan een bosje paling want: "Pa zal wel dienst hebben bij Meekes in den hook" zo mopperde ze dan. Ondertussen deden wij ons te goed aan noga en ijs dat wij van Ma hadden weten te veroveren. Het was tenslotte kermis en je moest het ijzer smeden als het heet was. 's Avonds kwam tante Hoekstra, de vrouw van een collega van Pa dan meestal. Ma en tante konden elkaar dan troosten in de moeilijke omstandigheden waarin zij verkeerden. Ik wil nog even speciaal vermelden dat tante Hoekstra een heel lief en aardig mens was die alles voor een ander over had.

In die dagen zat Pa in het bestuur van de voetbalclub LONGA, (Lichamelijke Oefening Na Gedane Arbeid) hetgeen hij met veel plezier deed. Onze Joep die in het eerste speelde kreeg voor elke wedstrijd instructies van hem over de manier waarop hij diende te spelen. "Gaaf het niet goedschiks, dan moet het maar kwaadschiks" zo kreeg hij dan te horen. Vooral de wedstrijd tegen Grol was van ongekend belang. Weken van te voren werd er al over gepraat, want stel je voor dat Longa zou verliezen. De schoenen van Joep waren al door Pa gepoetst en de rest lag klaar om aangetrokken te worden. Joep kwam altijd net op het nippertje, terwijl Pa zich dan zat op te vreten omdat de voorbereiding dan niet optimaal was geweest. Onder het aankleden werd de tactiek nog even doorgesproken en daarna vertrok Pa in de richting van het veld. Na afloop van de wedstrijd stonden de aardappelen dan te pruttelen op het petroleumstel zodat direct gegeten kon worden. Voor de wedstrijd mocht er namelijk nooit gegeten worden. "Dan kuj neet lopen" zei Pa altijd.

De markt in Lichtenvoorde met het hotel Westerman. Dit hotel werd later overgenomen door Lorist.

Hij vergat daarbij dat Joep voor die tijd al naar hotel-café "Lorist" was geweest.

Tijdens het eten werd dan wel eens een enkele opmerking geplaatst over de wedstrijd maar meestal was Pa wel tevreden over het behaalde resultaat en de bijdrage van Joep daarin. Ik herinner mij nog een voorval met een zekere Wegman, die een vurige supporter van Longa was. Tijdens een wedstrijd in Kilder die ongelooflijk ruw moet zijn geweest verklaarde hij tegenover die mensen daar dat hij bij de politie was. Als reactie daarop kreeg hij toen een enorme dreun te verwerken. De sportiviteit was ook in die dagen al ver te zoeken.

De voorlichting over de voortplanting was in die dagen niet zo bespreekbaar als nu. Ik vroeg eens aan Ma waar de kinderen eigenlijk vandaan kwamen. Ik kreeg toen van Pa, die eveneens in de keuken was en de vraag had gehoord, als antwoord dat ze mij in de boerenkool hadden gevonden. Ik had daar liggen huilen van de kou en ze hadden mij uit medelijden maar naar binnen gehaald en daarna geholpen met warme kruiken en warme melk. Het kwam er allemaal zo overtuigend uit dat ik niet twijfelde aan de echtheid van het verhaal. Het kwam er uiteindelijk op neer dat ik blij moest zijn dat ik nog zo goed was terecht gekomen, want ik had ook wel dood kunnen vriezen.

Op een zekere dag stond er bij ons achter het huis een motorfiets waarvan de herkomst onbekend was. Niemand wist er iets over te vertellen en dat maakte de zaak juist zo spannend. Het verlangen om er op weg te rijden werd met het uur groter. Dit speelde zich af op een woensdagmiddag toen wij vrij waren van school. Pa had dienst of was om een andere reden niet thuis en Ma lag even op bed. Er was dus nauwelijks een reden om de motor niet uit te proberen. Bij het schudden van de motor kon je horen dat er nog genoeg benzine in zat. Om Mama niet wakker te maken schoof ik de motor tot voorbij Kolkman en startte daar de motor. Deze liep als een trein. Zo trots als een paauw beklom ik de motor en reed er op weg tot aan Knufing. Ik besepte tijdens de rit dat het mij nog zelden was overkomen dat er iets op mijn verzoek of commando reageerde.

Bij Knufing draaide ik met de motor en kon daarbij nog net de daar gelegen beek ontwijken. Op de terugweg werd ik al een beetje brutaler, want de motor luisterde nog steeds nauwkeurig naar mijn opdrachten. Maar opeens ging het mis en reed ik tegen een fietspaaltje op.

Ik moet een paar keer over de kop zijn gevlogen want de motor lag een eindje bij mij uit de buurt. Gelukkig waren er geen getuigen want ik was niet bijzonder trots op mijn aanrijding. De motor liep nog steeds, terwijl hij toch niets hoefde te presteren op dat moment. Ik drukte de motor zo snel ik maar kon naar huis en hoopte maar dat de kust veilig zou zijn. Ik zette de motor op dezelfde plaats waar deze had gestaan. De paar kleine deukjes kon ik er met een hamer uitslaan.

Ik dank onze lieve Heer nog steeds op mijn blote knieën dat er niet meer materiële schade was ontstaan. Wel had ik mijn knie bezeerd, iets waar ik overigens nog lang last van heb gehad. De knie kreeg alle kleuren van de regenboog. "Je moet er maar natte lappen om heen doen. Waarom fiets je dan ook zo hard?" vroeg Ma. Volgens mij heeft Pa er nooit iets van gemerkt dat ik toen op de motor heb gereden, althans dat idee heb ik.

In de grote vakantie gingen we met de hele buurt een dag uit naar de Harreveldse bulten. De families Wekking en Kolkman gingen dan ook mee. De afstand was niet zo ver, dus liepen we er naar toe. De moeders nestelden zich dan boven op een bult, om de zaak goed in de gaten te kunnen houden.

Daarbij werd dan de ene sok na de ander gebreid en ze konden dan meteen even gezellig bijkletsen. Ook gingen wij wel eens roeien in de "Bombekke", in de buurt van Varsseveld. Pa ging dan ook altijd mee. Toen er eens een dode koe in de beek werd aangetroffen behoorde deze trip echter voorgoed tot het verleden.

Ma was een kei in het verstellen van kleren. Zo werden de broeken van onze Gerard kleiner gemaakt en die kon ik dan mooi aan. Dit gebeurde dan op een oude trapmachine in de keuken. Als het Ma echter een beetje tegenzat kon je beter een eindje gaan fietsen ofschoon dit ook niet altijd goed was, want als er dan gepast moest worden was je niet in de buurt. Eén keer heb ik een splinternieuw pak gekregen. Bij dit pak hoorde een groene pofbroek, je weet wel met van die geblokte kousen er onder. Vind je het gek dat je de koning te rijk was en dat je wilde dat iedereen het zag? Ook breide Ma altijd onze kousen. Het waren van die ontzettende lange. Je kon die krengen haast niet aan hebben. Maar het moest, dus aantrekken maar. Maar als het effe kon dan maakte je er kniekousen van.

Zoals iedereen was ook ik elk jaar jarig. Dat betekende normaal gesproken dat je op zo'n dag een beetje in de belangstelling stond en je de hele dag niet op de vingers werd getikt. Dat hoopte je althans. Soms kwam je bedrogen uit want een enkele keer werd je totaal vergeten. Je ging dan zelf maar een beetje in die richting koersen want het zou toch te gek zijn als niemand je zou feliciteren. "Verrek onze Harrie is jarig, dat is waar ook. We zouden het haast vergeten met al die drukte." Je besepte terdege dat deze gelukwensen niet uit het hart waren gegrepen maar voort kwamen uit het onvermijdelijke. En dat ook nog in het besef dat de dag al te kort was om er nog een uitbundig feest van te maken. Een kop chocola met een theebiscuitje kon er nog net af, als dit tenminste in voorraad was.

Zo woonde er ook een zekere Antonie Hulshof in de buurt. Hij was verrekte gul en zuinig. Hij stond, in de tijd dat de tamme kastanjes vielen 's morgens voor dag en dauw op om deze te rapen. Hij was namelijk bang dat wij het voor hem deden. Ook wanneer de rogge was gemaaid liep hij nog dagenlang te zoeken of er niets was blijven liggen op de akker.

Hulshof hadden een dochter Marietje, die verrekte goed kon knikkeren. Ze deed tijdens het knikkeren altijd een oog dicht. "Dan kun je beter mikken" zei zij dan. Zij vergat er echter bij te vertellen dat haar ene oog niet goed recht stond. Als je haar dan vroeg hoe dat was gekomen zei zij: "Dat moet je mijn vader maar vragen." Alsof die man er iets aan kon doen. Zij gaf niets om jongens (of kon er geen een krijgen) en is later naar het klooster gegaan. Later hoorde ik echter dat zij weer was uitgetreden.

Bij de familie Roemaat kon je ook altijd van alles beleven. Zij hadden daar een groot gezin maar ze waren altijd te porren voor een geintje. Vader Roemaat liep de hele dag met kolen te sjouwen. Hij loste de treinwagons in Lieveelde hetgeen met de schop gebeurde, waarna de kolen werden vervoerd met paard en wagen. Hij deed dit zware werk soms dagen achtereen. Als die man dan 's avonds thuiskwam was hij doodop. Hij probeerde dan in een stoel te slapen, maar je zal begrijpen dat daar niet altijd veel van kwam. Je was diep ongelukkig als hij dan kwaad werd. Hij greep dan de grootste boosdoener en trakteerde hem op een "kado" waar je zelden een tweede keer naar verlangde.

Pothof was de naam van onze melkboer. Als je daar kwam kreeg je steevast van Marie te horen: "Slup ow vader altied nog bij ow mo?" Ik haatte die lui altijd. Marie is op latere leeftijd getrouwd met de een of andere stumper uit Groenlo.

Ook gingen wij geregeld kaarten bij Frans te Vruchte, met de jongens van Vos en met Frans Wekking. Dit was reuze spannend want er werd om geld gespeeld. Zijn vrouw Mina zorgde dan altijd voor koffie. Nol Pothof had een kruidenierszaak en ook daar gingen wij geregeld helpen en wij kregen daar dan een kleinigheid voor. Bij het uitpakken van een doos met potten jam kon Bennie Roemaat de verleiding niet weerstaan, en hij ontfermde zich over een pot jam. Ik geloof dat hij een week lang op ongeregelde tijden naar de w.c. heeft gelopen. "Berouw komt na de zonde" zei Nol. Hij was overigens echt niet kinderachtig als je iets voor hem gedaan had.

Pa had nagenoeg iedere avond dienst. Hij kon moeilijk de hele avond thuis zitten. Hij maakte dan met een collega de afspraak dat deze tegen een uur of acht zou bellen, om te melden dat Pa in dienst moest komen. Pa trok dan zijn uniform weer aan. Ze fietsten dan vaak op het einde van de dag naar Zieuwent en Harreveld om daar de cafés te sluiten.

Gelukkig voor Pa was Ma gewend aan het vak van politiemann. Haar vader was namelijk ook bij de politie. Pa was echter niet erg gesteld op zijn schoonvader. "Hij heeft al drie vrouwen versleten en ze noemen hem Koningsjager" zo vertelde hij dan.

Ma heeft ook wel eens verteld dat ze een hele strenge opvoeding heeft genoten. Was je te laat thuis, dan zat de deur op slot en kwam je er onder geen enkele voorwaarde meer in. Als je te laat kwam voor het eten, hoefde je er ook niet meer op te rekenen dat je nog wat kreeg. Op jeugdige leeftijd moest zij al in betrekking en zij heeft vaak verteld hoe zij daar werd behandeld door de "elite". Zij was dan bijvoorbeeld om 14.00 uur vrij en moest dan al om 21.00 uur weer aanwezig zijn.

Elk jaar met Hemelvaartsdag gingen wij dauwtrappen. Ik weet nog dat we een keer naar Hengelo (Overijssel) zijn gefietst naar een pretpark, genaamd de "Waarbeek". Dit pretpark bestaat overigens nog steeds. Ik kreeg van Ma twee gulden met de boodschap dat ik het geld niet op hoefde te maken. Je kan je misschien voorstellen hoe rijk je was met zo'n vermogen. Wij waren dan ook serieus van plan om dit kansje eens flink uit te buiten. Wij waren nauwelijks in Eibergen of het eerste ijsje was al gekocht en zo ging het de hele dag. Het brood dat wij van huis hadden meegekregen werd niet opgegeten, maar in plaats daarvan aten wij wel volop ijs. Het hing ons op het laatste letterlijk de strot uit. Op de brug tussen Eibergen en Haaksbergen ging het niet meer en hingen wij met ons drieën over de brugleuning te braken. Doodziek kwamen wij thuis, maar een hele ervaring rijker.

Frans Rikkering was in die tijd een bekend figuur in Lichtenvoorde. Pa verstond zich heel goed met hem, mogelijk omdat het ook een tukker was. Hij was kapper van beroep en een goed vakman. Maar hij dronk graag een stevige borrel. Op een zeker moment had hij weer teveel gedronken en bracht Pa hem naar huis. Hij woonde toen op de Markt, waar nu de schoenenzaak Pillen is gevestigd.

Binnen gekomen schoof Pa zijn bed naar het openstaande raam en werd Frans met de benen naar buiten gelegd. De volgende morgen, toen de mensen naar de kerk gingen, stond er menigeen stil om te kijken wat er bij Rikkering aan de hand was.

Op die manier werd dat vroeger op een humoristische wijze geregeld. Er werd bij Frans nagenoeg elk jaar een kind geboren. Op een morgen was het weer zover. "Het is een flink kind en de moeder maakt het goed. Ze staat alweer aan de wastobbe", zo vertelde Frans aan de eerste klant die schijnbaar de indruk kreeg dat hij het wel eens wat kalmer aan had mogen doen. Mogelijk uit medelijden verzocht hij aan Frans om het kind in een deken te wikkelen. Zijn vrouw zou dan wel voor het kind zorgen zodat de vrouw van Frans het dan wat kalmer aan zou kunnen doen. Frans had niet op zo'n aanlokkelijk voorstel gerekend. Terwijl hij het kind overhandigde vroeg hij aan de klant of de deken nog dezelfde dag terug kon komen en hij verzekerde de klant dat zijn vrouw wel blij zou zijn met zo'n knap kind, waarna de "gelukkige vader" zich omdraaide en wegliep.

Bartje Boschker van de Kerkhoflaan was een goede jager. Hij kwam veel bij ons thuis en trouwde op wat latere leeftijd. Toen hij trouwde kregen alle groten een uitnodiging voor de bruiloft. Kijk dat was nou zo'n voordeel als je ouder was. Voor het boodschappen doen en tuinharken was je niet te klein. Zo probeerde je de zaak te verdedigen. Wel mocht ik vaak mee op jacht en het mooiste vond ik als zijn schoonvader, een zekere Witten, er ook bij was. De spanning tijdens het jagen tussen Bartje en zijn schoonvader was altijd om te snijden. Wanneer er tussen die twee een meningsverschil ontstond dan kon je maar beter aan de kant gaan. Er werden dan de meest afschuwelijke dreigementen geuit. Dat loog er niet om. Vooral niet toen Bartje Boschker eens een konijn neerknalde op twee meter afstand van zijn schoonvader.

De vader van Bartje Boschker was een handelaar en scharrelde in alles wat los en vast zat. Vooral de handel in konijnen en kippen had zijn bijzondere aandacht. Wanneer hij dan winst had gemaakt werd dit direct omgezet in drank en kwam hij soms wel zeven dagen niet thuis. De mensen zeiden dan: "Toon Bolleman is ook weer met de zevendaagse bezig". Hij sliep dan 's nachts in een hooiberg en kwam, als hij door het geld heen was, langzamerhand weer op huis aan. Wanneer de kust dan veilig was sloop hij stiekem naar binnen en bracht dan voor zijn vrouw een rolletje pepermunt mee.

Bartje kwam een keer bij Pa toen zijn vader in een korenveld, dichtbij zijn huis, lag. "Het is zo'n vieze slijmerd" zei Bartje, die overigens een lederwarenfabriekje had waar zijn vader niet mocht komen, omdat hij alles gapte wat los en vast zat om aan geld te komen voor zijn drank.

"Je kunt tien dozen sigaren van me krijgen als je hem eens flink afranselt met de gummistok. En als ie een paar jaar in het ziekenhuis blijft liggen krijg je er tien dozen bij" beloofde Bartje. Dit aanbod zal heel verleidelijk geweest zijn maar ik geloof niet dat Pa daar ooit in is getrapt. Wel heeft de vader van Bartje verschillende keren vastgezet en wegens openbare dronkenschap. Zo noemden ze dat, geloof ik.

Toen in 1940 de oorlog uitbrak kon niemand vermoeden wat ons allemaal nog te wachten stond. Een periode van onderdrukking brak aan waarin je moest zorgen uit de handen van de vijand te blijven. Ook bij ons thuis was dit het parool omdat Pa en Joep in het verzet zaten. In Lichtenvoorde bestonden er veel verzetsgroepen. Lichtenvoorde kreeg toen de bijnaam "Klein Engeland" vanwege de aanwezigheid van zoveel verzetsgroepen. Dat Pa en Joep een groot aandeel hadden in het verzet bleek pas later want zwijgen was toen het parool. Ik weet nog, toen bekend was dat Pa en Joep deel uitmaakten van het verzet, dat er in het gezin steeds een bepaalde spanning heerste dat hen iets zou overkomen.

Natuurlijk werden wij niet overal in betrokken maar wij voelden het meestal wel aan als Joep onderweg was met Engelse of Franse piloten of krijgsgevangenen, of als Pa onderweg was om de mensen te waarschuwen voor een op handen zijnde razzia.

Menige avond werd het Roergebied door de Engelsen gebombardeerd. Wij stonden dan altijd met een hele groep voor de deur. De door de Duitsers opgestelde zoeklichten probeerden dan de vliegtuigen in hun zoeklichten te krijgen waarna werd getracht om deze naar beneden te schieten. Gelukkig slaagden de Duitsers hierin niet zo vaak. Maar als dit gebeurde konden de piloten zich vaak met hun parachute redden. Zij werden dan, indien mogelijk door de "ondergrondse" oftewel het verzet geholpen. Er werden op die manier veel piloten voor een arrestatie door de Duitsers behoed.

Op een avond vonden er weer hevige bombardementen plaats. Wij waren natuurlijk weer buiten met de hele groep, om dit schouwspel gade te slaan. Onze Gerard stuurde mij op een gegeven moment naar binnen. Toen ik daaraan niet onmiddellijk gehoor gaf kreeg ik me toch zo'n vreselijk dreun dat ik hem, bij wijze van spreken, nu nog voel. Mijn rechter hoektand sneuvelde, zagezegd aan het front. Je moet daarbij bedenken dat ik toen al zo lelijk was. Onze Gerard werd daarna door Pa weggestuurd met de boodschap dat hij nooit meer terug hoefde te komen. Ik kreeg echter spijt met hem en ik lag 's avonds in bed te wachten, totdat hij thuiskwam. Tegen twee uur die nacht hoorde ik wat achter het huis. Ik zag toen dat hij bij het poortje stond. Ik ben toen stiekem naar beneden gegaan en heb hem er toen ingelaten. Hij was mij daarvoor echter nauwelijks erkentelijk en informeerde niet eens of ik nog pijn had.

Er waren voorzorgsmaatregelen getroffen voor het geval de Duitsers zouden komen. Zo was er een onderduikkelder gemaakt die achter het schuurtje lag. Pa gaf dan het sein om te vertrekken en nam vervolgens de tijd op. Wij gingen dan met een rotgang het schuurtje in en door het wegdrukken van een paar planken had je toegang tot de kelder. Dat Henk Hulshof zijn broek scheurde aan een spijker en zich verwondde op een onplezierige plaats kon de pret niet drukken. "Ik doe het nooit meer, want daar kan ik nog lang last van hebben" mopperde hij en keek daarbij in onze richting, alsof wij de spijker er voor hem hadden ingeslagen. Zo kon je ondanks alle narigheid ook wel eens lachen.

Henk Hulshof zat toendertijd dus ook bij ons ondergedoken en zoals het een goed katholiek betaamt ging hij dan wel eens in Harreveld naar de kerk. Onderweg werd hij eens door een Duitser, die naar zijn "Ausweis" vroeg, staande gehouden. Henk overhandigde zijn valse "Ausweis" en meende na de controle zijn weg te kunnen vervolgen. De Duitser ergerde zich blijkbaar aan de ongeïnteresseerde houding van Henk en verzocht Henk om de handen uit zijn broekzakken te halen. Toen Henk niet vlot genoeg aan dit verzoek had voldaan kreeg hij een vreselijke klap te incasseren. Het liefst zou Henk terug hebben geslagen, maar hij besefte ongetwijfeld maar al te goed wat dan de gevolgen zouden zijn. Toen hij weer thuis kwam vertelde hij wat er was voorgevallen. "Moet je nagaan" vertelde hij "Dan ga je naar de kerk en dan krijg je nog een pak ransel van zo'n rotmof ook. Ze moesten ze doodschieten, allemaal!"

Deze foto is kort na de oorlog genomen en toont ons twee voetbal elftallen, te weten een team van Engelse militairen dat toen uitkwam tegen een team van de ontluis- en ontsmettingsploeg, waar Pa toen deel van uitmaakte.

Als de grond thuis te heet onder de voeten werd, omdat er bijvoorbeeld een razzia gehouden werd, moesten wij naar een ander onderduikadres. Ik denk daarbij met name aan de familie Elschot waar we verschillende keren onder het stro hebben gelegen. De meeste boeren hadden toender-tijd wel onderduikers.

Het liefste bleef je echter gewoon thuis, waar wij ook meerdere schuilplaatsen hadden. Verder werd er op Pa vertrouwd, die vast wel een oplossing wist, als de nood aan de man kwam.

Ook Klaas van Beek was bij ons ondergedoken, evenals Hofman en zijn vrouw. Klaas was een fijne vent en ik weet nog dat hij graag hout zaagde. Dit was altijd nodig want kolen waren er niet. Verder werd er veel gekaart en naar de Engelse zender geluisterd.

Verschrikkelijk moeilijk was het voor Pa, die misschien ook het liefst zou onderduiken. De ondergrondse zou dan echter heel wat minder, van levensbelang zijnde, informatie ontvangen.

De toenmalige burgemeester van Lichtenvoorde was een N.S.B.-er, genaamd Lamers. Deze Lamers was goed op de hoogte van het verzetswerk van Pa en Joep. Hij durfde daar echter niet tegen op te treden omdat hij zich waarschijnlijk realiseerde dat hij dit dan mogelijk met zijn leven zou moeten bekopen. Toen de oorlog was afgelopen en men hem gevangen genomen had, heeft hij nog een beroep gedaan op Pa. Ik weet echter niet hoe dat toen afgelopen is.

Als kappersbediende was ik in die tijd in betrekking in Aalten. Ik fietste iedere dag op en neer. Ik vergeet nooit meer dat ik op een avond werd staande gehouden door twee Duitsers die mij de weg vroegen naar Aalten. Ze waren schijnbaar niet tevreden met mijn uitleg en vertelden mij dat ik voor hen uit moest fietsen. Toen ik dat niet zo snel begreep, begonnen ze tegen mij te schreeuwen.

Aangezien ik geen keus had moest ik wel aan hun eis voldoen. Tijdens de rit besepte ik echter dat de Duitsers veel te veel gedronken hadden, want ze schreeuwden en zongen dat ze naar Engeland wilden. Ondertussen bedacht ik een plan om zo snel mogelijk in Aalten te komen. Bij de smid in het plaatsje Barlo zette ik aan voor een sprint. Ik besepte op dat moment dat wielrenners toch wel een zwaar beroep hebben. De moffen kon ik op de achtergrond horen schreeuwen en tieren. Maar de dalende geluidssterkte gaf mij het vertrouwen dat mijn vluchtpoging was geslaagd. Toen ik bij mijn baas aanbelde en ik vervolgens werd binnengelaten kon ik de eerste tien minuten geen woord uitbrengen.

Toen ik tenslotte mijn verhaal had gedaan, besloot hij om Pa te bellen die mij dan wel op zou halen. Na ongeveer een half uur kwam Pa en ik kon aan zijn reactie wel merken dat hij niet erg blij was.

"Vooruit op de fiets, ik kom er wel achteraan" zo zei hij. Onderweg was het voor mij niet mogelijk om de afstand te bepalen die Pa achter mij reed, omdat hij zonder licht reed. Ik was zielsgelukkig toen wij thuis waren. Het gevolg was wel dat ik voorlopig in Aalten moest blijven slapen. Ik had daar een verrekte hekel aan maar er zat niets anders op. Gelukkig heeft dat niet zo lang geduurd omdat het zomer werd en het daarom steeds langer licht werd.

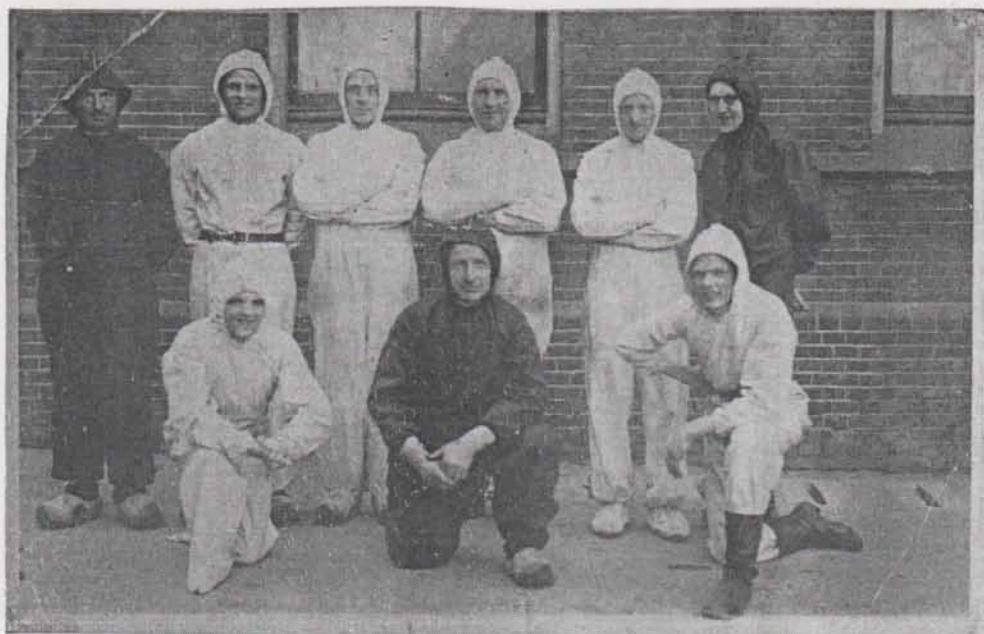
Ik kan mij nog een Russische krijgsgevangene herinneren, die uit Duitsland was gevlucht en was opgesloten in de cel op het politiebureau.

Omdat het nog maar een ventje was nam Pa hem mee naar huis.

Nog nooit heb ik een mens gezien die zo vuil was, maar daar kwam spoedig een eind aan. Een teil met warm water werd achter het huis gezet en daar moest hij in. Pa, die veel ervaring had in het wassen, kon zijn gang gaan. Gezien de omstandigheden was het nodig dat hij helemaal kaal werd geknipt. Hij glom als een spiegel toen hij was opgedroogd en aan zijn houding kon je merken dat hij bijzonder dankbaar was. Ik kan mij ook nog herinneren dat hij niet te verzadigen was, toen hij vervolgens te eten kreeg. Waar hij later gebleven is weet ik niet maar Pa zal zeker een goede bestemming voor hem gevonden hebben.

Tijdens de oorlog hebben wij, in tegenstelling tot de mensen in het westen van het land, geen honger geleden. Er was in de hele Achterhoek trouwens voldoende eten. De mensen uit het westen kwamen lopend met een oud karretje of met een fiets naar de Achterhoek om hier eten te bemachtigen. Vaak werd onderweg door de moffen het bemachtigde eten weer afgenomen.

Wij haalden bij de boeren altijd veel melk want met al die aanloop hadden wij nogal veel nodig. Als je bijvoorbeeld bij Pothof kwam dan riep Marie altijd: "Doar kump Traar an met de hond". Nooit liet ik 't merken maar ik was in staat om tot het uiterste te gaan. Je kon ze het best op d'r nummer zetten door te informeren of ze al verkering had. Want er was niemand die er in trapte, ofschoon ze toch alles volop in voorraad had. De hele familie heeft zich voor haar "ingezet" en ze is uiteindelijk toch nog getrouwd met een weduwnaar. Onlangs zag ik ze nog samen lopen. Ik kreeg toen niet de indruk dat ze nog lang en gelukkig samen zouden leven.

Onmiddellijk na de oorlog kwamen de krijgsgevangenen uit de kampen. Deze dienden echter ontluisd en ontsmet te worden. Pa maakte toen deel uit van een dergelijk team.

Uiteindelijk kwam er een eind aan de oorlog. De bevrijding was daar en de mensen waren door het dulle heen. Je hoefde niet meer bang te zijn voor de arrestatie van een familielid of van andere mensen in je kennissenkring. Je kon weer gewoon naar de radio luisteren, als je die tenminste nog had. 's Avonds hoefde je niet meer op tijd binnen te zijn en de N.S.B.-ers werden gearresteerd. Ondanks het feit dat ons gezin de oorlog goed was doorgekomen hadden wij ervaren wat het betekend om te leven in een bezet land en te worden overheerst.

Weer een nieuwe periode brak aan en dat betekende ondermeer dat ik voor de keuring moest vanwege mijn militaire dienstplicht. Ik was daar niet zo op gebrand omdat ik wist dat de kans bestond dat ik naar Indonesië zou worden gezonden. Ik moest in Ede opkomen waar ik werd gedruild en men mij trachtte te leren om in de maat te lopen. Het spreekt vanzelf dat ik zwaar de pest in had over die militaire dienst. Zo was er eens een zware oefening op komst. Ik diende mij op zondagavond in de kazerne te melden. Laat ik nou net die dag ziek worden. Het was onverantwoord om naar Ede af te reizen. Ik kreeg van Dr. Hardij medicijnen voorgeschreven en kon pas op woensdag het bed verlaten.

De dag dat wij naar Indonesië zouden vertrekken kwam steeds dichterbij. De tropenuitrusting hadden wij al ontvangen en wij kregen ook les in de Maleise taal. Je kreeg van veel mensen goed bedoelde adviezen, en er werd gewezen op de grote gevaren zoals malaria en de besmettelijke ziektes, die door de omgang met vrouwen konden worden overgebracht. Door al die adviezen groeide mijn vertrouwen in een goede afloop met de dag!?

Er werd bekend gemaakt dat wij op 4 oktober 1946 met een schip genaamd "Bloemfontein" zouden vertrekken. De ijdele hoop die je nog had dat de reis niet door zou gaan werd op die dag teniet gedaan.

Je kreeg telkens spuiten die er voor moesten zorgen dat je op de been zou blijven. Ons verblijf zou voor ongeveer een jaar zijn zo werd ons verteld. Het is maar goed dat wij op dat moment niet wisten dat ons verblijf daar drie jaar zou duren.

"Je moet er trots op zijn dat je het land mag dienen, zo ver van huis" vertelde een slijmerd van een officier, die mooi in Nederland achter bleef.

De laatste zondag thuis werd een martelgang. Overal moest je naar toe om afscheid te nemen en adviezen aan te horen. Ook thuis was de spanning om te snijden.

Pa en ma, samen met Hans Koehorst, op de bank voor de woning van opa. De foto werd gemaakt op de zondag voordat Pa naar Ede vertrok. Van daaruit ging hij naar Amsterdam, waar hij werd ingescheept.

Jan Vos en Willy brachten mij in Varsseveld naar de trein. Wat een opluchting was het toen de trein vertrok in de richting van Ede. Hoe zou het nu verder gaan? Er waren nog zoveel vragen die ingevuld moesten worden. Een ding wist ik wel. Ik zou goed om mezelf passen en och een jaar was immers zo om.

Wij zouden nog tien dagen in Holland blijven en de zondag voor mijn vertrek kwam Willy, samen met Johanna Paasschens, op bezoek in Ede. Dit was een hele fijne verrassing want de meeste jongens kregen bezoek.

Dit betekende voorlopig het einde van ons verblijf in Holland. De bootreis zou vier weken duren, maar dat was in het begin van de reis nog geen bezwaar want alles was toch nieuw wat je zag. Ik had wel eens in een roeiboot gezeten maar dit was toch wel iets anders. Het eten was eerst heel goed, maar dat zou spoedig wel anders worden. De dagen werd gesleten met theorie over Indonesië, onder andere over muskieten en de soorten slangen die daar voor kwamen.

Verder waren er velen die zeeziek waren en de hele dag over de reling hingen om over te geven. Nee, een plezierreis was het niet en dan te bedenken dat het nog zolang moest duren.

Je sliep 's nachts in een ruim, in een soort van netbed. Vooral als het schip op volle zee schommelde je heen en weer en waande je jezelf in een soort kermisattractie.

Je kreeg telkens spuiten die er voor moesten zorgen dat je op de been zou blijven. Ons verblijf zou voor ongeveer een jaar zijn zo werd ons verteld. Het is maar goed dat wij op dat moment niet wisten dat ons verblijf daar drie jaar zou duren.

"Je moet er trots op zijn dat je het land mag dienen, zo ver van huis" vertelde een slijmerd van een officier, die mooi in Nederland achter bleef.

De laatste zondag thuis werd een martelgang. Overal moest je naar toe om afscheid te nemen en adviezen aan te horen. Ook thuis was de spanning om te snijden.

Pa en ma, samen met Hans Koehorst, op de bank voor de woning van opa. De foto werd gemaakt op de zondag voordat Pa naar Ede vertrok. Van daaruit ging hij naar Amsterdam, waar hij werd ingescheept.

Jan Vos en Willy brachten mij in Varsseveld naar de trein. Wat een opluchting was het toen de trein vertrok in de richting van Ede. Hoe zou het nu verder gaan? Er waren nog zoveel vragen die ingevuld moesten worden. Een ding wist ik wel. Ik zou goed om mezelf passen en och een jaar was immers zo om.

Wij zouden nog tien dagen in Holland blijven en de zondag voor mijn vertrek kwam Willy, samen met Johanna Paasschens, op bezoek in Ede. Dit was een hele fijne verrassing want de meeste jongens kregen bezoek.

Dit betekende voorlopig het einde van ons verblijf in Holland. De bootreis zou vier weken duren, maar dat was in het begin van de reis nog geen bezwaar want alles was toch nieuw wat je zag. Ik had wel eens in een roeiboot gezeten maar dit was toch wel iets anders. Het eten was eerst heel goed, maar dat zou spoedig wel anders worden.

De dagen werd gesleten met theorie over Indonesië, onder andere over muskieten en de soorten slangen die daar voor kwamen.

Verder waren er velen die zeeziek waren en de hele dag over de reling hingen om over te geven. Nee, een plezierreis was het niet en dan te bedenken dat het nog zolang moest duren.

Je sliep 's nachts in een ruim, in een soort van netbed. Vooral als het schip op volle zee schommelde je heen en weer en waande je jezelf in een soort kermisattractie.

In Port Said zou de post die je wilde versturen van boord gaan en je hoopte dan maar dat je post terug kreeg. Je leefde daar helemaal naar toe. Het eten werd, evenals de stemming, steeds slechter. Op het laatst besloten wij dat er actie diende te worden ondernomen en begonnen wij allemaal luidkeels: "Honger, honger" te roepen. Dat hielp want vanaf dat moment werd het eten beter.

Blij waren wij dat wij uiteindelijk de eerste haven binnenliepen. Wij maakten daar kennis met de Arabische kooplui die hun best deden om vanuit kleine roeibootjes hun waar te verkopen. Met een lang touw werd het gekochte naar boven gehezen en de betaling geschiedde op dezelfde wijze. Dat hierover wel eens misverstanden ontstonden lijkt me duidelijk.

's Nachts moesten er vaak sinaasappels worden geladen en daarbij verdwenen er nogal eens wat van die vruchten.

Theo Hummelink, die ook aan boord was, lag met een blindedarm ontsteking in het ziekenkamertje. Ik ging geregeld naar hem toe met enkele sinaasappelen. Achteraf bleek dat hij ze met schil en al had opgegeten.

Op het schip was het mogelijk om 's nachts vrijwillig in de keuken te werken. Je deed dit vaak om zodoende wat eten te bemachtigen. Het eten was weliswaar beter, maar nog steeds onvoldoende in onze ogen.

En zo gingen de dagen tergend langzaam voorbij, met steeds die beroerde zeeziektes.

We waren dan ook vreselijk gelukkig toen het einddoel Tandjong Priok op West Java was bereikt en wij van boord konden. Het gevoel om weer vaste grond onder de voeten te voelen was heerlijk. Je moet dat zelf hebben meegemaakt om daarover te kunnen oordelen.

We werden in vrachtauto's geladen en gingen in de richting van Buitenzorg. Men had daar een straat afgezet en wij kregen ons kwartier in die huizen. Wij konden ons nu installeren en ik moest mijn kamer delen met vijf jongens. Wij kregen strikte orders om het kamp niet te verlaten. Dit vanwege de aanwezige scherpschutters en omdat het allemaal natuurlijk nog vreemd was. Na enige tijd kregen wij meer bewegingsvrijheid en mochten wij op verkenning.

Het meest tragische vond ik de armoede in dat land. De mensen waren zeer slecht gekleed en leden honger. Ons kamp was afgezet met prikkeldraad en daarachter stonden elke dag mensen die om eten bedelden. Ze troffen het bijzonder want wij kregen alleen maar nasi goreng oftewel nasi Poeti, dat niemand wilde eten. De nasi goreng ging dan naar die mensen, die daar bijzonder dankbaar voor waren. Wij aten dan maar wat bananen. Inmiddels hadden wij een kok toegewezen gekregen. Dat was echt een oplossing want hij was bijzonder kundig. De rijst en de bijbehorende ingrediënten worden op de Pasar (markt) geruild voor allerlei andere dingen.

Inmiddels was ik aan het knippen geslagen en ik hoefde mij bepaald niet te vervelen zoals vele andere jongens. Ik was vanwege mijn nevenactiviteiten vrijgesteld van het wachtlopen en dat was natuurlijk prachtig. Dat knippen heeft trouwens erg veel voor mij te betekenen gehad. Want als er een zware patrouille op komst was zat ik al nar gelang bij de A of bij de B batterij.

Pa bezig met het knippen van een van zijn maten.

Het ligt niet in mijn bedoeling om erg lang over deze tijd uit te wijden omdat mijn verblijf daar als nutteloos moet worden beschouwd. Thans weten wij hoe zinloos het is geweest. Waarom zijn al die jongens daar gesneuveld? "Op het veld van eer?!" Nee, het was een grote troep. Het verblijf daar duurde maar liefst drie jaar.

Wij waren dan ook erg opgelucht toen eindelijk het verlossende bericht kwam dat wij op een bepaalde datum zouden worden ingescheept en de thuisreis konden aanvaarden.

Je had in elk geval een datum waar je naar toe kon leven. En dan de thuisreis nog die vier weken zou gaan duren.

Wij kregen als advies om er voor te zorgen dat je goed bleef eten teneinde de kans op zeeziekte te verkleinen. "Als het eten dan ook maar te pruimen is!" kreeg de bewuste officier als antwoord.

Uiteindelijk moesten wij afscheid nemen van het land en van de Baboe, die er al die tijd voor gezorgd had dat je met schone kleren had gelopen. Een Baboe is overigens een vrouwelijke bediende.

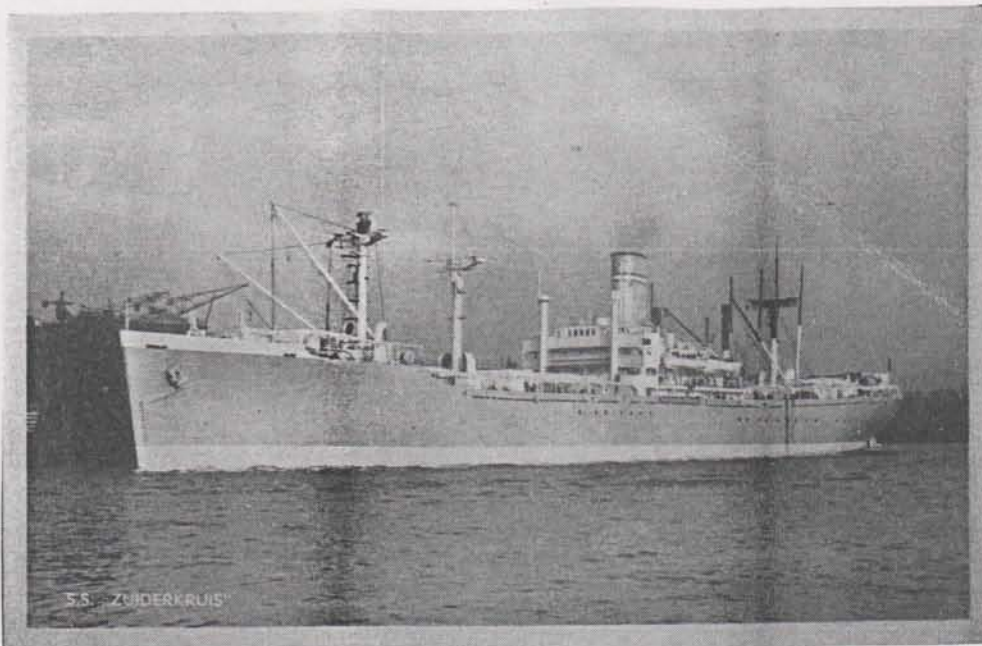
"Misschien kom ik wel terug met de Nonja en dan kun jij mooi voor onze kinderen zorgen" vertelde ik haar, om het afscheid te verzachten.

Zij zal er inmiddels wel achter zijn dat dit slechts loze woorden waren.

De terugreis naar Nederland met het S.S. Zuiderkruis ging voorspoedig.

Je werd nu beter bezig gehouden, maar het duurde evengoed nog lang voordat Holland in zicht kwam. Wat een vooruitzicht dat je nu spoedig van alle ellende af zou zijn. Wel werden wij er voor gewaarschuwd om niet al te optimistisch te zijn. Het zou in Holland best nog moeilijk worden om bv. een baan te krijgen. Je zou Holland heel anders aantreffen dan drie jaar geleden. Deze goede raad kon de stemming echter niet bederven, want wij gingen naar huis met de toezegging van de Nederlandse regering dat men ons zou helpen.

Een periode van drie jaar tropen werd afgesloten toen wij in Amsterdam van boord gingen.

Een foto van het S.S. Zuiderkruis

Daar stonden autobussen klaar die ons naar huis brachten. Overal werden de jongens thuis afgeleverd en moesten wij mee naar binnen om wat te drinken. Je begrijpt dat dit nogal wat tijd in beslag nam. Uiteindelijk besloten wij om van dit drankje af te zien omdat iedereen zo snel mogelijk naar zijn eindbestemming wilde.

Ik wist aan de chauffeur duidelijk te maken hoe hij moest rijden waarna wij op de Schatbergweg 18 te Lichtenvoorde arriveerden. Ons huis was hardstikke mooi versierd. Het leek wel alsof er een priester werd binnengehaald, alleen de bruidjes ontbraken.

Toen ik uit de bus stapte zag ik Ma als eerste naar buiten komen en daarna de rest van de familie. Willy stond natuurlijk weer achteraan, bescheiden als ze was.

De hele avond kwam er bezoek en ik moest telkens hetzelfde vertellen. Dit laatste heeft wel enige dagen geduurd. Hierna brak er een voor mij moeilijke periode aan, waarin alles te klein was. Het ene was nog bekrompener dan het andere en ik zou toen het liefste weer terug gaan naar Indonesië. Je moest namelijk weer strak in het gareel lopen en dat was erg moeilijk na al die jaren in de tropen. Je moest bijvoorbeeld weer precies om 12.00 uur eten en alle winkels waren om 18.00 uur gesloten.

Burgerkleden waren er niet, en ik moest daarom met Ma naar Enschede. Je kunt je ongetwijfeld voorstellen met wie ik liever was gegaan. Ik besepte toen dat Ma haar streken van vroeger nog steeds niet had afgeleerd.

Je militaire plunje moest ook worden ingeleverd en je moest daarvoor naar Arnhem. De treinkosten werden vergoed dus dat was geen probleem. Wel moest ik F 7,50 betalen voor een stropdas, die ik niet meer had. "Ja, er moet regel zijn" vertelde de een of andere sergeant die er aantekening van moest maken dat een jongen voor F 75,-- aan kleding kwijt was. Goed beschouwd was het toch diep treurig dat zoiets moest gebeuren, terwijl er al zoveel financiële offers door ons waren gebracht. Wij werden niet door iedereen in Holland begrepen: "Jullie zijn toch drie jaar op vakantie geweest in Indonesië, op kosten van de regering?"

Bovendien kregen wij F 10,-- voor iedere maand dat wij in Indonesie waren geweest. En dan te bedenken dat het verlies van alle jongens die daar zijn gesneuveld allemaal voor niets is geweest.

Elke twee jaar hebben wij nog een bijeenkomst met alle jongens uit Indonesie. Ik zou dat niet graag willen missen, want wij hebben samen letterlijk in hetzelfde schuitje gezeten. De enigste troost was dat je ongeschonden uit de strijd was gekomen en daar moest je maar vrede mee hebben.

Op een zekere dag ging Pa met pensioen. Hij meende dat hij daar gelukkig mee zou zijn, maar mijns inziens verkeek hij zich daar op. Hij was een politieman in hart en nieren en kon niet wennen aan de nieuwe situatie. Hij prutste veel in het schuurtje achter het huis. Ook ging hij veel de boer op, want bekend was hij overal. Ook heeft hij een tijdlang de huur opgehaald voor de woningbouwvereniging.

Ik herinner mij nog dat hij na zijn pensionering een bromfiets kocht. Het was een juweeltje en hij crosste heel wat af en genoot dan zichtbaar van de techniek, die zo iets mogelijk maakte. Hij verrichtte zelf het onderhoud aan de bromfiets en wist precies hoe de bougie ontkoold moest worden. Dit gebeurde dan ook regelmatig. "Hij trekt dan veel beter" was zijn ervaring. "Hoekstra moet altijd op de fiets" vertelde hij steeds met trots."